

Richard Wagner

22. 5. 1813 Lipsko - 13. 2. 1883 Ca' Vendramin Calergi

5. hodina

- největší význam pro operní tvorbu v celém historickém vývoji této formy
- kontroverzní osobnost, která vyvolávala svým dílem extrémní zbožňování i nenávisť už za svého života
- „germánský obr“, kterého není možné obejít: všichni současníci i následovníci se s jeho přístupem k hudební tvorbě museli vypořádat
- svůdný čaroděj - získává pro své názory i ty, kteří mu zpočátku nevěřili
- představitel zpupného německví (stat' *Co je německé?*), vzývač germánské mytologie, antisemita - autor nechutného příspěvku *Židovství v hudbě*

Život

• narození v Řevně, jeho otec směřoval (hudební drama, původně malířem?)

- po brzké smrti otce (v roce a půl) stěhování s matkou do Drážďan
- 1821 pod vlivem poslechu Weberova Čarostřelce → hudebníkem, zvl. dirigent
- od 14 let začal studovat hudbu (teorie, housle klavír) u sv. Tomáše
- 1833 sbormistr u divadla ve Würzburgu, o rok později kapelníkem v Magdeburgu, ředitel kočovné divadelní společnosti
- v Praze přítel Tomáška, D. Webera a J. Kittla
- fenomenální dirigent, i když se dirigování příliš nevěnoval
- v Rize svatba s herečkou Minou Plannerovou, ale museli před věřiteli uprchnout kvůli dluhům (do Londýna a poté Paříž). V této době měl rozpracovanou operu *Rienzi, poslední z tribunů* (možný překlad: *Rienzi, poslední tribun*)
- cesta do Paříže
  - tehdy byla Paříž místem působnosti operního velikána Meyerbeera, který Wagnera podporoval
  - zde se mu nepodařilo prosadit, 3 roky pobytu v bídě, živil se úpravami jiných oper a hudební publicistikou
  - propadl myšlenkám utopického socialismu (Feuerbach - viz dále)
  - poznal velkou francouzskou operu, kontakty s Berliozem, Lisztem

- od 1843 opět v Drazdanech

- jmenován královským doživotním kapelníkem
- práce na operách *Tannhäuser* a *Lohengrin*
- 1848 se aktivně zapojil do revoluce (články v tisku, veřejné výstupy...) → vydán zatykač, vypovězen z Německa, díky Lisztově pomoci se dostal do Švýcarska

- 1849 - 1860 v exilu v Curychu

- začátek životní skepse
- vzniká zde velká část *Prstenu* a klíčové teoretické spisy
- v tomto období se seznámil s filozofií Arthura Schopenhauera
- milostný román s manželkou svého přítele a mecenáše Mathyldou Wesendonck (inspirace: *Tristan a Isolda*) → útěk, odjezd (1861 amnestie → opět do Německa)

- 60. léta putování po Evropě (Vídeň, Mnichov...) a začínající nemoc, snaha o existenční zajištění → koncertní cesty (Rusko, také Praha)

- 1864 sprátčení s ruským bavorským králem Ludvíkem II. (život 1845 - 1886) = období úspěchů a realizace velkorysých plánů
  - velký mecenáš umění
  - dal provádět v Mnichově jeho opery, které byly jinde označovány za neproveditelné
  - Wagner = jeho dvorní skladatel: bohaté počty vč. finančních, Wagner žádal krále o vystavění divadla v Bayreuthu
  - bohatá korespondence - téměř milenecký vztah (Wagnerova vypočítavost?), stálá finanční podpora
- od počátku 60. let nežil s první ženou, 1871 svatba s Cosimou (= dcera F. Liszta a někdejší žena Wagnerova přítele a dirigenta Hanse von Bülowa, měli syna Siegfrieda)
- přestože premiéry jeho oper zhusta provázely skandály, byl v 70. a 80. letech vnímán jako světový autor
- ke konci života často jezdil do Benátek, kde zemřel

Wagnerova literární činnost

• psal o umění a o umělcích, byl činný pro 19. století, ale extrémní:

- jeho spisy byly souborně vydávány
- všechna operní libreta si psal sám a vydával je ještě před zhudebněním (→ komplikace zejm. v *Prstenu*, který psal téměř čtvrt století)
- nejdůležitější literární odkaz:
  - *Umění a revoluce* (1849)
  - *Umělecké dílo budoucnosti* (1850)
  - *Opera a drama* (1851) - kritika dobového provozování oper, návrh na reformu operního díla a vytvoření ideje Gesamtkunstwerku
- staví se do pozice spasitele umění: vrací umění velikost a význam, který mělo naposledy v antickém Řecku (řecké drama = vzor a východisko pro jeho všeumělecké dílo)
- za své předchůdce považoval Beethovena a Shakespeara, zakrýval jakoukoliv návaznost svých děl na dosavadní operní tradici

Wagnerova kritika současné operní tvorby

- C. M. von Weber - Wagner si Webera vysoce cenil, přesto mu vytykal nedokonalé spojení slova s melodií
- Gioacchino Rossini - demaskoval tajemství opery: „absolutně melodická melodie“, která vůbec nepotřebuje básníka
- Giacomo Meyerbeer - jako Žid se chová k jazyku lhostejně a zhudebňuje galimatyáš

- současná operní tvorba - dva proudy:
  1. konvence, používání ustálených modelů (uzavřená čísla, střídání recitativů a árií, italské bell canto, příp. ještě mluvené dialogy)
  2. originální řešení, odvaha se vydat jinudy - Wagner je ztělesněním této odvahy

Členění Wagnerovy operní tvorby

1. rané opery - *Svatba, Víly, Zákaz lásky, Rienzi, poslední tribun*
2. tzv. romantické opery - *Bludný Holanďan, Tannhäuser, Lohengrin*
3. hudební dramata - *Prsten Nibelungův, Tristan a Isolda, Mistři pěvci norimberští, Parsifal*

Operní tvorba 1.: období raných oper

struktura ještě tradiční

- *Svatba (Die Hochzeit)*, 1832, nedokončená
- *Víly (Die Feen)*, 1834, komická
- *Zákaz lásky (Das Liebesverbot)*, 1834 - 1836
- díky Meyerbeerovi byly v Královském saském dvorním divadle v Drážďanech za Wagnerova pobytu uvedeny dvě opery
  - *Rienzi, poslední z tribunů (Rienzi, der Letzte der Tribunen)*, 1837 - 1840, premiéra 1842
  - *Bludný Holanďan (Der fliegende Holländer)*, 1840 - 1841, premiéra 1843, řadí se už mezi tzv. opery romantické

Operní tvorba 2.: opery romantické

- odklon od uzavřených čísel k prokomponovanému celku
- práce s úzce omezeným hudebním materiálem
- rostoucí význam orchestru („znějící mlčení“)
- užší spjatost hudby a děje, používání symboliky

- *Bludný Holanďan (Der Fliegende Holländer)*, 1840 - 1841, premiéra 1843
- *Tannhäuser aneb Zápas pěvců na Wartburgu (Tannhäuser und der Sängerkrieg auf Wartburg)*, 1842 - 1845, námět ze 13. století, premiéra 1845 opět v Drážďanech, drtivý neúspěch Pařížského provedení 1861
- *Lohengrin*, 1845 - 1848, premiéra 1850 ve Výmaru

Operní tvorba 3.: Wagnerovo hudební drama: Gesamtkunstwerk

předpoklad: scénické dílo sleduje jeden cíl: drama. Slovo nebo hudba jsou jen prostředkem k dosažení cíle

- „Omyl staré opery byl v tom, že prostředek výrazu, tj. hudba, se tam stává účelem, účel výrazu, tj. drama, prostředkem.“
- jeho nový typ opery se vrátil k vyrovnanému poměru obou prvků
- primární je v operě děj a podle něj se má řídit hudba - ne ale snižování významu hudby, ale posílení jiných nehudebních složek (scéna, osvětlení, režie...)
- operu stavěl na nejvyšší místo v žebříčku všech umění (vliv Schopenhauera), dokonce ji považoval za umění jediné: pouze v operě se mohou uplatnit jednotlivá umění
  - román - chybí reálné ztělesnění
  - činohra - chybí zhudebnění

→ Gesamtkunstwerk

- jediné umělecké dílo budoucnosti
- všechna umění se spojují k bezprostřednímu dojmu, jednotlivě ho nemohou dosáhnout: „Každé umění musí se milovat v druhém.“
- vize ideálu: antické Řecko
  - lidé měli vztah k mytologii = vzor, jak má vypadat společnost
  - společnost žila dramatem - v něm byly všechny složky umění rovnoměrně vyvážené → Gesamtkunstwerk

Wagnerův příznačný motiv (leitmotiv)

- motiv poukazující na nějakou situaci, myšlenku, věc, osobu..., který poprvé zazní jasně, poté s ním pracuje v orchestru opět podle vzoru řeckého dramatu - zde měl zvláštní funkci chór / sbor - komentoval to, co hrají postavy na jevišti. U Wagnera má tuto funkci orchestr
  - orchestr nemá doprovodnou funkci, ale pomocí leitmotivů komentuje děj na scéně, zasahuje do něj, předjímá události... = další obsahová rovina
- hudba často nekoresponduje s tím, co se děje na scéně

- ukázka tabulky příznačných motivů ke Zlatu Rýna:

Der Ring des Nibelungen.
Motive und Notenbeispiele.

The image displays a page from a musical score titled "Der Ring des Nibelungen. Motive und Notenbeispiele." It contains 22 numbered musical motifs, each with a title and a corresponding musical notation. The motifs are arranged in a grid-like fashion across the page. The lyrics are written below the musical notation in German. The motifs include:

- 1 Urzustand-Mot. (Das Rheingold)
- 2 Natur-Mot. (Wasserwogen, Norren)
- 3A Rheingold-Mot. und Rheintöchtergesang.
- 3B Rheintöchter-Mot. (Wogende)
- 4 Fron-Mot.
- 5 Rheingold-Fanfare.
- 6A Entsagungs-Mot. (Wogende)
- 6B Ring-Mot.
- 7A Wotan (Walhall)-Mot. (I, II)
- 7B Speer (Vertrag)-Mot.
- 7C Unmut-Mot.
- 8 Frickas Anmutsmot. (Fricka)
- 9 Riesen-Mot. (I, II, III)
- 10A Freib-Mot. (Langsam)
- 10B Flucht-Mot.
- 10C Mot. d. ewigen Jugend.
- 11 Loge-Mot. (I, II, III)
- 12 Liebesklage. (für) Wel - bes - won - ne und Wert!
- 13A Schmiede-Mot. (Schmiedes)
- 14 Tarnhelmzauber.
- 15 Grübel-Mot.
- 16 Aufsteigender Hort.
- 17 Wurm-Mot. (Langsam und schleppend)
- 18A Rache-Mot. (Alberich)
- 18B Fluch-Mot.
- 19A Erda (auch Norren)-Mot. Auch Mot. der Götterdämmerung.
- 19B Erda-Mot. (siehe Mot. 2)
- 20 Gewitter-Mot. (Donner) He - da! He - da! He - da!
- 21 Regenbogen-Mot. (Nirgends)
- 22 Schwert-Mot.

Požadavky na hudební drama

1. snaha o větší dějovou a psychologickou logiku
2. dějová sevřenost, zhuštění děje
3. kondenzace času a místa
4. dějová závažnost až tragičnost
5. prokomponovaný útvar, jednolitý hudební proud, neuzavřenost děje, už ne uzavřená operní čísla
6. uvědomělá práce s příznačnými motivy
7. melodika zpěvu vychází z němčiny, nikoliv italštiny
8. potlačení (absence) koloratury, požadavek dlouhých frází v pěveckých partech
9. výrazné prohloubení úlohy orchestru

Vliv filozofie: Ludwig Feuerbach (1804 - 1872)

filozofie a spiklenecký socialismus, založeno na myšlenkách společného vlastnictví, povinné práci pro všechny a rozdělování prostředků podle zásady rovnosti mezi lidmi, bez soukromého majetku (→ předchůdce komunismu)

- náboženství
  - ostrá kritika: bůh/bohové nejsou tvůrci lidstva, ale je to naopak lidstvo, které vytvořilo je. Náboženství = produkt lidské mysli
  - existuje proto, že uspokojuje základní lidské potřeby
  - když se chápe správně, odkrývá nám základní životní pravdy, ale jsou to pravdy o nás, nikoliv o bohu
  - nezavrhuje, říká, je to cesta k poznání lidské rasy
  - Wagner byl přesvědčen, že celá současná společnost vč. starověkého Řecka i celá opera zdegenerovala a ponacionalizovala se. To podle něj způsobilo křesťanství
- tato filozofie měla největší vliv na části *Prstenu*
- vyjádření Wagnerovy úcty k Feuerbachovi: F.: *Zásady filozofie budoucnosti*, W.: *Umělecké dílo budoucnosti* (1850)
- F. Engels: „Nadšení bylo všeobecné: všichni jsme byli na čas feuerbachovci.“

Vliv filozofie: Arthur Schopenhauer (1788 - 1860)

- zasahující celou generaci skladatelů, nejvíce R. Wagnera
- vychází z filozofie Im. Kanta + vliv východních filozofií - hinduismu a zvl. buddhismu - hlavní myšlenky východních filozofií:
  - obrovský pesimismus: život = bolest, utrpení, končí smrtí, tedy nemá smysl
  - věří v reinkarnaci, tu ale Schopenhauer zavrhuje
- myšlenky Schopenhauera:
  - vůle - jsme zcela pod jejím působením, ovládá vše: naše myšlení, jednání... formuje náš charakter. Vědomě jsme schopni ovládat jen zlomek našeho konání
  - život sestává z nekonečného chtění, když něčeho dosáhneme, chceme něco dalšího → stále neuspokojení. Svět = děsivé místo bolesti a (politického) nátlaku, ale jiné místo neexistuje
  - nejsilnější vůle je sebezáchova a vůle k životu, tj. rozmnožovací pud
  - řešení:
    - sebevražda - neodsuzuje ji oproti buddhismu, ale je tu stále přítomná vůle k životu
    - popření vůle a odvrácení se od života a vlastního já, a to buď prostřednictvím sexu nebo umění. Podle Wagnera by umění mělo obsahovat vše lidské: sex a život se vsí svou tělesností

~~Schopenhauerovy názory na hudbu. Svět jako vůle a představa (1819) → Génius, umění, láska světec (aforismy):~~

- hudba
  - je naprosto odlišné povahy od ostatních umění, je jim nevyslovitelně nadřazena
  - vyslovuje skrytý význam světa
  - je nepopsatelná, její vnímání nemůžeme nijak nazvat, pochopit
  - ze všech hudebních forem si nejvíce vážil opery, protože dává nahlédnout do hlubší vrstvy slova
- jako nejcennější v životě uznával sexuální lásku a umění - z nich nejvíce hudbu
- Wagner se s jeho filozofií seznámil až v roce 1854, tj. v průběhu práce na *Prstenu*. V textech našel vyjádření pocitů a myšlenek, které sám cítil dříve
- Schopenhauerův názor na Wagnera: průměrný básník, špatný skladatel

Vliv filozofie: Friedrich Nietzsche (1844 - 1900)

• byl blízkým Wagnera, blízkí přátelé, po bayreuthské éře zdrcující odsouzení

- 1868 setkání, po prvním festivalu v Bayreuthu 1876 Nietzsche popuzen banalitou Wagnerova díla a nízkou úrovní publika → rozchod, tvrdá kritika
- byl důležitější Nietzsche pro Wagnera nebo Wagner pro Nietzscheho?
- filozofické myšlenky:
  - odmítavý postoj ke křesťanství (smrt Boha)
  - vůle k moci - pojem „nadčlověk“ (zneužito v období nacismu)
  - filozofie klavírem - boří dosavadní filozofické myšlení, to, co přečká, je jedině hodnotné (= princip revoluce)
- Dílo:
  - *Zrození tragédie z ducha hudby* (1872)
  - *Tak pravil Zarathustra* (1885)
  - *Případ Wagner* (1888)
  - *Nietzsche kontra Wagner* (1889)

Další filozofické vlivy:

Johann Gottlieb Fichte (1762 - 1814)

- 1807 - představa o přednostním právu německého národa ve vývoji lidstva - vlivem napoleonských válek (→ v romantickém Německu se rozvinuly myšlenky o nadřazenosti génia nad ostatní společnost, viz úvod - 1. hodina)

Operní trilogie s předvečerem: *Prsten Nibelungův (Der Ring des Nibelungen)*

Wagnerův megatonní dílo: 4 operní kusy, komponoval 1848 – 1874

- mnichovské „předpremiéry“: *Zlato Rýna* 1869, *Valkýra* 1870
- premiéra cyklu v Bayreuthu 1876
- je zčásti ovlivněný Feuerbachem a zčásti Schopenhauerem
- několikrát přepracovával, nebyl si jist, kam má dílo duchovně vést
- mnohé postavy jsou božstva a bozi = v podstatě lidé (viz Feuerbach), nebo zastupují nějaký základ = moment, kdy člověk vystupuje v přírody a zakládá civilizaci (postava Wotana). Tento moment je svobodné rozhodnutí, ale postupem času začínají být prosazovány zákony a moc → společnost degeneruje a hloupne, jediná záchrana: revoluce = jediná víra pro lepší budoucnost, které Wagner propadl
- bohové mají lidské vlastnosti → banda darebáků a zločinců

části: 1. Zlato Rýna (*Das Rheingold*)

2. Valkýra (*Walküre*)

3. *Siegfried*

4. *Soumrak bohů (Götterdämmerung)*

Geneze díla:

- píše libreto k *Soumraku bohů* a 1848 libreto k části *Smrt Siegfriedova*, která je velmi podobná *Soumraku bohů* → obě se podobají více dřívějším libretům (*Tannhäuser*, *Bludný Holanďan*, *Lohengrin*), tedy se blíží německé romantické operě (v ansámblu zpívá několik postav najednou, na různé texty...)
- do roku 1848 vliv socialisticko-anarchistických idejí a Feuerbacha, věřil, že společnost se dá kultivovat mladší generací, která bude lepší, po r. 1848 deziluze, zde začíná jeho skepse k životu
- poté období teoretických spisů:
  - *Umění a revoluce* (1849)
  - *Umělecké dílo budoucnosti* (1850)
  - *Opera a drama* (1851)

• po těchto teoretických pracích teprve v r. 1854 seznámení s dílem Schopenhauera → úprava původní koncepce.

- 1. zásah: po kritice *Smrti* chtěl tuto část uvést velkým prologem, aby vysvětlil, co se dělo před smrtí Siegfrieda a před *Soumrakem bohů* → vznikla další opera, tzv. *Malý Siegfried*
- 2. zásah: za hlavního hrdinu považoval Wotana - chtěl vylíčit hlavně jeho příběh → zařadil do díla ještě *Zlato Rýna* a *Walkýru*

→ hlavní postava se mění = přirozené pro Wagnera = jeho dvojí tvář: mladý, neuznávající autority X starý, pokorný, vnitřně zasažený, vyrovnaný díky Schopenhauerově filozofii

- Wotan = nejstarší prvotní zákon, první krok z přírody do civilizace, symbol: kopí (jako symbol zákona). Zákon je založen na vzájemných pokojných dohodách, souhlasu, shodě
- prvotní hřích (napije se ze studnice poznání) - stejné jako v křesťanství, vliv Feuerbacha a mladého Německa: honba za mocí je neslučitelná s čistou láskou: není možné, aby mocný člověk měl čisté city (souvislost s nedůvěrou vůči institucionální věci, např. manželství. To, co je určeno, okrádá člověka o svobodu) - pojem „znesvěcení“ se objevuje hned v úvodu:
  - první Wotanův krok: uznání řádu je znesvěcení přirozena
  - pokus o znásilnění tří dcer Rýna

Dej - spojení mnoha germánských a skandinávských mytů

- zlatý prsten ze dna Rýna - jeho majitel má neomezenou vládu nadsvětem, vykoval ho nibelungský trpaslík ze zlata, které ukradl na dně řeky Rýna
- o prsten bojují mytické postavy vč. Wotana, vládce všech bohů
- díky Wotanovým intrikám získá prsten Siegfried, který je ale zavražděn
- zpět do Rýna vrací prsten valkýra Brunhilda, Siegfriedova láska a Wotanova dcera
- v závěru díla jsou bozi zničeni

Bayreuth a Wagnerův Festspielhaus

- stavba 1872 - 1876
  - kvůli dobré akustice: budova ze dřeva, bez lóží, bez čalouněných židlí
  - orchestr i dirigent pod pódium, aby nerušili výhled na scénu
- na náklady Ludvíka II.

Festspielhaus v Bayreuthu v roce 1882

Festspielhaus v Bayreuthu dnes

Wagnerův operní svět, který je čistě pod vlivem Schopenhauera, se čím dál více projevuje práce s leitmotivy:

1. *Tristan a Isolda (Tristan und Isolde)* 1857 - 1859, premiéra 1865 v Mnichově, dirig. Hans von Bülow

- úprava středověké legendy
- vliv vztahu s Mathildou Wesendock + filozofie A. Schopenhauera
- děj: motiv milenců a nedorozumění: nepravdivá zpráva o smrti jednoho z milenců (zde Isoldy) způsobí sebevraždu druhého (zde Tristana). Po nalezení mrtvé/ho milé/ho si mrtvá/ý bere život (zde Isolda)
- mezník ve vývoji evropské (západní) hudby! Odklon od klasické harmonie: tristanovský akord (F-H-DiS-GiS)
  - je součástí leitmotivů Tristana a Isoldy
  - je disonantní a rozvádí se pomocí průtahů do další a další disonance
  - popření principu melodicko-harmonického systému, platného cca 300 předchozích let

2. ~~Mnichovská operní komedie (Die Meistersinger von Nürnberg), 1845 - 1867, premiéra 1868 v Mnichově~~

- jediná komická z tohoto posledního tvůrčího období
- důsledná kontrapunktická práce (kvazi neobaroko)
- hlavní hrdina je reálná postava Hans Sachs = sympatický člověk z masa a kostí
- je realizovaná na určitém místě, v určitou situaci, je tu určitý člověk
- děj se odehrává v 16. století

3. *Parsifal*, 1865 - 1882, premiéra 1882 v Bayreuthu

- příběh o zachránci svatého grálu, obsahuje rituální a magické scény
- souvisí s *Lohengrinem*: v něm na konci opery zazní, že Lohengrin je syn Parsifala → Wagner na to po 30 letech píše operu
- nejintimnější opera, orchestr často v *pp* a v komorním obsazení
- poslední opera, jak sám plánoval

Wagner a české země

- všechny jeho opery byly v českých zemích provedeny poprvé v Praze na německých scénách
- opera *Mistři pěvci* zazněla při slavnostním otevření Nového německého divadla
- 50. léta - orchestr konzervatoře se podílel na wagnerovských produkcích StD (*Tannhäuser*, *Lohengrin*, *Bludný Holanďan*, *Rienzi*)
- uvažoval o premiéře *Tristana a Isoldy* v Praze
- dosud nejvíce jsou u nás hrané opery *Bludný Holanďan* a *Lohengrin*
- Josef Alois Ticháček - česko-německý tenorista, první představitel *Rienziho*, *Tannhäusera* a *Lohengrina*

Přínos, obdivovatelé a příznivci

- Hans von Bülow
- Ferenc Liszt: „*Lohengrinem končí starý operní svět, duch se vznáší nad vodami a je světlo.*“
- Anton Bruckner
- Richard Strauss - navázal na Wagera v operách *Salome* a *Élektra*
- Wagnerův vliv v hudebních dílech:
  - Smetana (*Dalibor*)
  - pozdní Verdi (*Othello*)
  - Édouard Lalo, Emmanuel Chabrier...

Odpůrci

Friedrich Nietzsche (po r. 1876):

„Nikdy jsem si nepřipouštěl, že jsem se stal odpůrcem Wagnera.“

- Wagner
  - je nemoc, ze které se Nietzsche uzdravil
  - je zkáza pro hudbu, jeho umění je chorobné
  - je dekadent
  - je genius - herec, nikoliv hudebník
  - kazí nám zdraví a hudbu k tomu - je vůbec člověkem?
  - nevydobył si lidi hudbou, ale hádankovostí jeho umění. Je to hra na schovávanou pod maskou symbolů
  - byl vůbec Němec? Snažil se vše německé napodobit, ale to je vše. Ve skutečnosti odporuje všemu, co bylo dosud za německé považováno
- je snazší být gigantický než krásný, nic není lacinější než vášeň, Wagnerovi jde jen o účinek
- jeho hudba není nikdy pravdivá, i když se za takovou pokládá
- jeho hudba potřebuje literaturu, buď proto, že je těžce pochopitelná, nebo proto, že se Wagner bál, aby se jí nerozumělo příliš snadno
- jeho hudba působí jako alkohol: otupuje, zvrhá se v ní rytmický cit
- když jde člověk do Bayreuthu, nechává sám sebe doma a stává se dobyt看kem, idiotem, wagnerovcem
- jeho hudba je hudba bez budoucnosti

- Thomas Mann: *O velikosti a utrpení Richarda Wagnera* (1933)
- Theodor Wiesengrund Adorno: *Pokus o Wagnera* (1938)
- Johannes Brahms
- Eduard Hanslick

Tradice Wagnerovy hudby, význam a zneužití

- obrovský význam na vývoj celé evropské hudby, v přístupu k hudebnímu divadlu ho poráží až I. Stravinský
- Wagnerův Gesamtkunstwerk = inspirace pro hledání nových metod pro ztvárňování vizuální složky (tj. výtvarná složka a pohyb) na divadle ve 20. století. Wagnerovy opery = otevřené mytologické systémy, do nichž lze vstupovat a dotvářet je (Lévi-Strauss)
- Wagner = prorok nastupující dekadence: před přirozeností dává přednost umělosti, smyslnosti, mystice
- konec 19. stol.
  - vznik „novoněmecké školy“ - navazuje na tvorbu Liszta a Wagnera
  - jeho dílo dále provozované v Bayreuthu, v čele divadla dodnes Wagnerovi potomci (do nástupu nacismu syn Siegfried Wagner), významná rodinná tradice

- Wagnerovy protižidovské názory (zvl. Mendelssohn) → jeho dílo bylo v určitých obdobích neoprávněně vykládáno jednoznačně propoliticky:
  - od 1871 (= obd. Německého císařství, oficiálně Německá říše, Hitler označoval jako „druhá říše“)
  - zneužití jeho hudby: od 1933 (= obd. Nacistického Německa), pak také 1943 - 1945 (= obd. Velkoněmecké / „třetí říše“)
  - Wagnerova snacha - dlouholetá přítelkyně Adolfa Hitlera

Literatura

- JIRANEK, Jaroslav. *Muzikologické etudy*. Praha: Panton, 1981. 233 s.
- KUČERA, Jan Pavel. *Drama zrozené hudbou: Richard Wagner*. Praha: Paseka, 1995. 266 s.
- NEJEDLÝ, Zdeněk. *Richard Wagner: zrození romantika*. 2. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1961. 466 s.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Případ Wagnerův a Nietzsche contra Wagner*. Praha: Pelcl, 1901. 83 s.
- OTTLOVÁ, Marta. Libreto v proměnách staletí: znějící mlčení, Richard Wagner - libretista. In *Harmonie*, 23. 9. 2005. Dostupné z: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/libreto-v-promenach-staleti-znejici-mlceni-richard-wagner-libretista.html>
- festival v Bayreuthu: <https://www.bayreuther-festspiele.de/>